

e-mail: o.kyrylenko@tneu.edu.ua

**Кириленко О.П., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ**

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДИНАМІКИ АКТИВІВ НАЙБІЛЬШИХ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ СВІТУ І УКРАЇНА

**Кириленко О.П., д.э.н., профессор, заведующий кафедрой финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ**

НОВЕЙШИЕ ТЕНДЕНЦИИ ДИНАМИКИ АКТИВОВ КРУПНЕЙШИХ ПЕНСИОННЫХ СИСТЕМ МИРА И УКРАИНА

**Kyrylenko O.P., D.Sc., Professor, Head of Department of Finance
named after S.I. Yuriy, TNEU**

NEWEST TRENDS OF DYNAMICS OF ASSETS OF BIGGEST PENSION SYSTEMS OF THE WORLD AND UKRAINE

Розвиток пенсійної системи кожної країни характеризується наявністю накопичувального та недержавного пенсійного забезпечення, динамікою та структурою пенсійних активів, їхньою часткою у валовому внутрішньому продукті, характером та інструментами, за допомогою яких здійснюється розміщення пенсійних активів на фінансових ринках, співвідношенням схем формування пенсійних фондів тощо.

За даними компанії The Towers Watson, яка здійснює моніторинг пенсійних систем, у 2015 р. відбулося зменшення світових пенсійних активів на 6,1%, а їх обсяг склав 35316 млрд. дол. США або 80% ВВП їх економік [1]. Слід зазначити, що такі результати є певною мірою несподіваними і повністю протилежними за своїм характером від тенденцій попередніх десяти років, коли позитивні тренди демонстрували майже усі країни з найбільшими пенсійними системами.

В таблиці 1 наведено дані щодо обсягів і динаміки пенсійних активів 19 країн з найбільшими пенсійними системами. У 2015 р., як і раніше, США залишаються самим великим ринком щодо показників пенсійних активів, значно випереджаючи дві інші країни з розвинутими пенсійними системами – Японію та Великобританію; разом дана трійка зосереджує 78,2% світових пенсійних активів. У сімку найбільших країн за обсягами пенсійних активів входять, окрім зазначених трьох, Канада, Австралія, Ні-

дерланди і Швейцарія. Найменші пенсійні активи сформовані у пенсійних системах Гонконгу, Індії та Іспанії.

Для того, щоб зрозуміти наскільки Україна відстає у розвитку недержавного пенсійного забезпечення, достатньо навести лише один показник – це загальну вартість активів недержавних пенсійних фондів, яка станом на 31.12.2015 складала лише 1980 млн. грн. або 82,5 млн. дол. США. Причому порівняно з 2014 р. відбулося достатньо суттєве скорочення активів недержавних пенсійних фондів, а саме на 19,8%, що значно віддаляє нас від прикладів кращої світової практики [2].

Таблиця 1

Динаміка світових пенсійних активів за 2005–2015 рр. [1]

(млрд. дол.)

№	Країна	Пенсійні активи на кінець 2005 р.	Станом на кінець 2015 р.		Середньо-річні темпи росту пенсійних активів за 10 років, %
			Пенсійні активи	Пенсійні активи у % до ВВП	
1.	США	12396	21779	121,2	5,8
2.	Великобританія	1917	3204	111,9	5,3
3.	Японія	3025	2746	66,7	-1,0
4.	Канада	870	1525	97,0	5,8
5.	Австралія	618	1484	119,6	9,1
6.	Нідерланди	740	1378	183,6	6,4
7.	Швейцарія	502	804	118,7	4,8
8.	Південна Корея	–	545	39,1	–
9.	Німеччина	278	427	12,7	4,4
10.	Малайзія	–	190	60,6	–
11.	ПАР	155	181	57,2	1,6
12.	Бразилія	138	180	10,0	2,7
13.	Мексика	73	177	15,2	9,2
14.	Чилі	75	159	66,4	7,9
15.	Франція	132	151	6,2	1,3
16.	Ірландія	92	128	56,1	3,3
17.	Гонконг	53	123	39,9	8,8
18.	Індія	–	94	4,3	–
19.	Іспанія	33	41	3,3	2,0
	Всього	21098	35316	80,0	5,1

Відмінності у обсягах пенсійних активів 19 аналізованих країн спричинюють достатньо значні коливання показника відношення їх пенсійних активів до ВВП, а саме: від 3,3% і 4,3% відповідно в Іспанії та Індії – до 183,6% у Нідерландах. В п'яти країнах розміри пенсійних активів перевищують ВВП, це – Нідерланди, США, Великобританія, Австралія та Швейцарія, в Канаді – наближаються до обсягів річного ВВП, ще у п'яти краї-

нах пенсійні активи складають більше половини ВВП, це – Японія, Малайзія, Південно-Африканська Республіка, Чилі та Ірландія.

Основними напрямками інвестування пенсійних активів в 7 найбільших світових пенсійних системах є вкладення в акції (в середньому 44%) та облігації (в середньому 29%), що таким чином збільшує інвестиційні ресурси країн та сприяє їх економічному зростанню (див. табл. 2).

Таблиця 2

Розміщення пенсійних активів у 2014 р.*

(%)

№	Країна	Акції	Облігації	Грошові кош- ти	Інше
1.	США	47	23	2	27
2.	Великобританія	43	37	3	18
3.	Японія	31	57	3	9
4.	Канада	39	31	2	28
5.	Австралія	48	14	17	21
6.	Нідерланди	33	52	-	15
7.	Швейцарія	29	35	7	29
	В середньому	44	29	3	24

* Структура розміщення активів не у всіх випадках дає 100% згідно джерела [1].

В той же час поточна структура інвестування активів недержавних пенсійних фондів України є вкрай нераціональною порівняно з кращою зарубіжною практикою, оскільки 39,4% пенсійних активів у минулому році зберігалося на банківських депозитах, 34,1% було вкладено у цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, лише 13,4% – в облігації і 3,3% – в акції українських емітентів [2]. Як бачимо, стратегія інвестування активів недержавних пенсійних фондів є консервативною внаслідок дії багатьох об'єктивних чинників, а саме: політичної та економічної нестабільності в країні, триваючої фінансової кризи, нерозвинутості фінансового ринку, відсутності довіри до державної та місцевої влади тощо.

У світовій практиці застосовуються пенсійні схеми з визначеними внесками (DC), з визначеними виплатами (DB), корпоративні пенсійні схеми та індивідуальні пенсійні рахунки. За підсумками 2015 р. загалом для вище зазначених 7 найбільших світових пенсійних систем характерним було незначне переважання страхової схеми DB (52%) над розподільчою DC (48%).

Вивчення підсумків розвитку глобальних пенсійних ринків та пенсійного ринку України дає можливість зазначити наступне:

1) Протягом останніх років, не зважаючи на кризові явища, відбувається зростання як абсолютних, так і відносних показників обсягів пенсійних активів (до ВВП) по переважній більшості країн.

2) Пенсійна система виступає одним з найбільших постачальників інвестиційного ресурсу на національні та міжнародні ринки капіталу. Причому майже 3/4 накопичених пенсійних активів інвестується в реальну економіку через акції та облігації, які залишаються основними формами розміщення пенсійних активів.

3) Структура інвестованих пенсійних активів в світі і Україні має протилежні характеристики, що відзрекає нерозвинутість вітчизняного фінансового ринку та є наслідком несприятливих тенденцій політичного та соціально-економічного становища в країні.

4) Мізерні обсяги пенсійних активів України зумовлені головним чином відсутністю другого рівня пенсійної системи, запровадження якого безпідставно з року в рік відтермінується.

Література:

1. Global pension assets 2016. Willis Towers Watson [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.towerswatson.com/>.

2. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sektor/NPF_IVкв_2015.pdf.